

Männen på efterkälken - effekter av kvinnors framsteg inom utbildning

Skillnaden mellan mäns och kvinnors utbildningsnivå minskade tidigare, men ökar numera till kvinnornas fördel, särskilt på landsbygden. Detta påverkar kvinnors och mäns karriärer men också familjebildningen vilket kan påverka landsbygdens attraktionskraft. Denna studie undersöker sambandet mellan ett ökat utbildningsgap mellan könen och sannolikheten att en individ har en partner och är sysselsatt. Resultaten visar att:

- När kvinnor får högre utbildning än män minskar sannolikheten att vara gift eller sambo, framför allt för kvinnor på landsbygden.
- Utbildningsgapet mellan könen minskar sysselsättningen för lågutbildade och ökar den för högutbildade.
- Utbildningsgapet mellan könen har ökat mest på landsbygden vilket medför att de faktiska konsekvenserna blir större på landsbygden än i staden.

Utbildningsgapet mellan män och kvinnor

Kvinnor har i allt större utsträckning högre utbildning än män. För åldrarna 25–45 har 14 procentenheter fler kvinnor än män påbörjat en universitets- eller högskoleutbildning. Framför allt är detta utbildningsgap mellan könen påtagligt på landsbygden. År 2017 var gapet 41 procent större i landsbygdsområden jämfört med övriga Sverige.

Ett större utbildningsgap mellan män och kvinnor kan påverka landsbygdens attraktionskraft genom möjligheten att bilda familj och att få ett arbete. Familjebildning sker allt oftare mellan partners med liknande utbildningsnivå, vilket innebär att ett större utbildningsgap mellan könen gör det svårare att finna en partner, framför allt kvinnor har högre utbildning än män. Om landsbygdsbor flyttar till städer för att hitta en partner kan detta i sin tur öka risken för avfolkning på landsbygden.

Utbildningsgapet kan även få konsekvenser på arbetsmarknaden. En ökad utbildningsnivå bland kvinnor bidrar till en växande andel kvinnor på arbetsmarknaden och även till en större arbetsorientering i termer av arbetade timmar och karriär. Dock är det oklart om könsskillnaderna i utbildning till kvinnornas fördel även påverkar männen. Om mäns och kvinnors arbetskraft betraktas som utbytbar (substitut) på arbetsmarknaden kan mäns sysselsättning påverkas

negativt. Å andra sidan tycks män och kvinnor komplettera varandra på arbetsmarknaden genom att arbeta inom olika yrken och bidra med olika förmågor (även inom samma yrke). Alltså, när män och kvinnor kompletterar varandra genom att bidra med olika yrken och förmågor på arbetsmarknaden kan dessa skillnader potentiellt gynna både mäns och kvinnors sysselsättning.

Skillnad i utbildning mellan män och kvinnor

Utbildningsgapet mellan män och kvinnor idag beror på olika faktorer, bland annat flickors skolprestationer i grundskolan och kvinnors framgångar på arbetsmarknaden. Statistik från Skolverket visar att flickor har 10 procent högre slutbetyg i nionde klass jämfört med pojkar, och att 12 procent fler flickor än pojkar når upp till de kunskapskrav som krävs för antagning till ett nationellt gymnasieprogram. Dessutom återspeglar kvinnors val av högre utbildning på universitets- och högskolenivå i högre grad den faktiska efterfrågan på arbetskraft på landsbygden. Kvinnor tenderar att välja utbildningar som sjuksköterske- och lärarprogram, vilka leder till yrken som efterfrågas överallt, inklusive på landsbygden. Män väljer i större utsträckning ingenjörsutbildningar, som i högre grad efterfrågas i urbana miljöer.

De fåtal studier som analyserar konsekvenserna av utbildningsgap mellan män och kvinnor har främst fokuserat på familjebildning. Exempelvis visar forskning från Finland att ett ökat utbildningsgap mellan könen påverkar mäns chans att finna en partner negativt och resulterar i färre barn.

Vårt syfte och ansats

I detta projekt undersöker vi om utbildningsgapet, det vill säga skillnaden i andelen män och kvinnor som påbörjar en universitets- eller högskoleutbildning, påverkar familjebildning och sysselsättning i Sverige under år 2017. Vi gör detta genom att beräkna det lokala utbildningsgapet och relatera dess storlek till individens sannolikhet att hitta en partner eller att vara sysselsatt. För att säkerställa att sambandet inte påverkas av potentiellt svåridentifierade regionala skillnader, använder vi utbildningsgapet *mellan* åldersgrupper *inom* en given region för att beräkna sambandet mellan utbildningsgapet och våra utfall. Vi tar hänsyn till faktorer som över- eller underskott av män i regionen, ålderssammansättning, migration, samt den genomsnittliga utbildningsnivån i regionen för att verkligen fånga effekten av *utbildningsgapet*, oberoende av *genomsnittlig utbildningsnivå*.

Vi är särskilt intresserade av att veta om utbildningsgapet påverkar landsbygden och övriga Sverige på likartat eller olika sätt, samt om samband varierar beroende på om det lokala utbildningsgapet beror

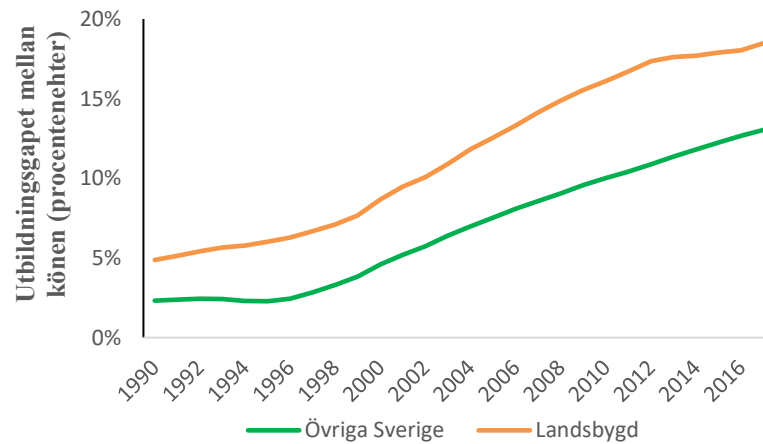
på hög utbildningsnivå bland kvinnor eller låg utbildningsnivå bland män. Konsekvenserna av ökat utbildningsgap kan skilja sig åt beroende på om gapet ökar på grund av att kvinnor väljer att utbilda sig mer än tidigare eller om män skaffar sig relativt lite utbildning.

Vi definierar landsbygd som de minst tätbefolkade områdena där 15 procent av Sveriges befolkning bor. Denna indelning baseras på information om var individer bor på rutnätsnivå, vilket ger en mer detaljerad uppdelning jämfört med en kommunbaserad indelning av befolkningen. Vi fångar det lokala perspektivet genom att för varje kommun dela upp befolkningen i de som bor på landsbygd och de som bor i övriga delar av kommunen (observera att båda grupperna kan finnas i en och samma kommun men ibland finns bara en grupp). Vi undersöker alltså den lokala påverkan av könsskillnaden i utbildning på antingen den lokala äktenskapsmarknaden eller den lokala arbetsmarknaden. Denna empiriska strategi stöds av våra data, som visar att personer som bor på landsbygden oftare bildar par med andra som också bor på landsbygden. Dessutom stöds den av tidigare forskning som visar att arbetsmarknader i vissa avseende är mera lokala än förväntat.

Utbildningsgapet ökar

Figur 1 visar att i början på 1990-talet hade 5 procentenheter fler kvinnor än män en universitets- eller högskoleutbildning på landsbygden. Denna skillnad var hälften så stor, det vill säga 2,5 procentenheter, i övriga Sverige. År 2017 hade könsgapet i utbildning ökat till 18,5 procentenheter på landsbygden och 13 procentenheter för resten av landet vilket innebär att skillnaden mellan landsbygd och övriga landet hade ökat från 2,5 till 5,5 procentenheter.

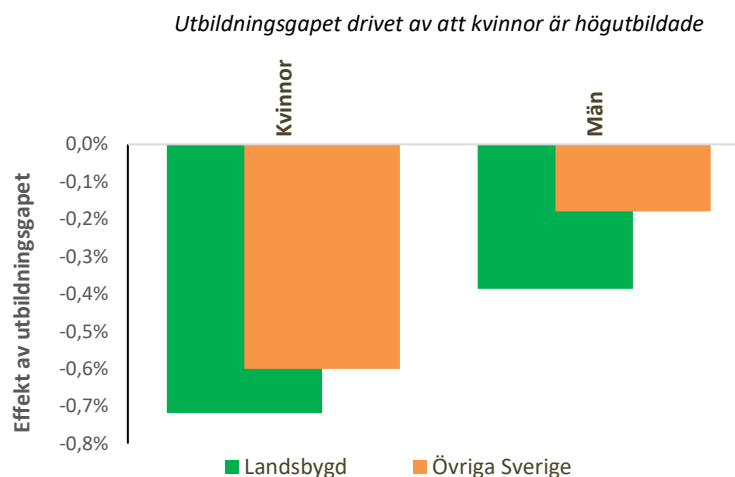
En mer ingående analys av utbildningsgapet mellan könen på landsbygden avslöjar dess orsaker. För det första har endast 20 procent av männen på landsbygden en universitets- eller högskoleutbildning jämfört med 45 procent av männen i övriga Sverige. För det andra väljer en betydligt högre andel kvinnor på landsbygden att påbörja en universitets- eller högskoleutbildning efter 30 års ålder. Även om det är vanligare för kvinnor generellt att satsa på högre utbildning senare i livet än för män, är denna tendens särskilt påtaglig på landsbygden. Å andra sidan minskar utbildningsgapet på landsbygden av att inflyttningen till landsbygden består av män och kvinnor med likartad utbildningsnivå.

Figur 1. Skillnad i andelen med en universitets- eller högskoleutbildning för åldrarna 25–45 (procentenheter). År 1990–2017, för landsbygden och övriga Sverige.

Effekter på familjebildning

Figur 2 visar effekten av utbildningsgapet mellan könen på sannolikheten att vara gift eller sambo, separat för män och kvinnor på landsbygden och i övriga Sverige år 2017. Figuren visar att om könsgapet i utbildning är stort i närområdet, där potentiella partners bor, så innebär det att individen har en lägre sannolikhet att vara gift eller sambo. Effekten är tydligare för kvinnor än för män och något större på landsbygden jämfört med övriga Sverige. För män i övriga Sverige är effekten av könsgapet på sannolikheten att ha en partner liten.

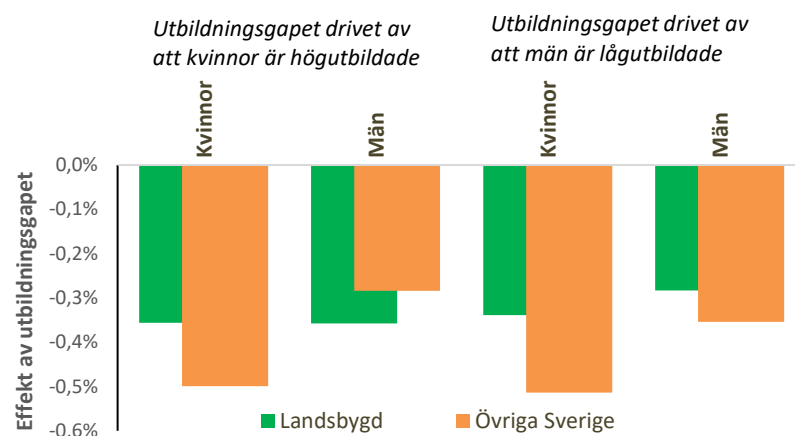

Figur 2. Effekten av att utbildningsgapet ökar med en procentenhet på sannolikheten att vara gift eller sambo, för män och kvinnor, på landsbygden och i övriga Sverige, 2017.

Effekter på arbetsmarknaden

Det bör noteras att Figur 2 visar situationen när utbildningsgapet mellan könen beror på att kvinnor i närområdet har en relativt hög utbildningsnivå. När utbildningsgapet drivs av att män har en relativt låg utbildningsnivå (konstanthållet för kvinnors utbildningsnivå) påverkar detta inte sannolikheten att vara gift eller sambo (därför visar vi inte dessa resultat). Med andra ord, när kvinnorna har en relativt hög utbildningsnivå påverkar detta familjebildning, framför allt för kvinnor på landsbygden.

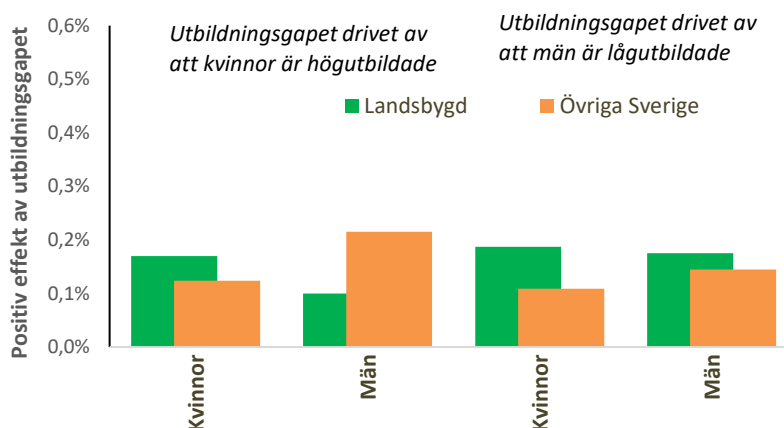
När vi studerar arbetsmarknadseffekter är det viktigt att dela upp befolkningen i de som har mindre än en treårig gymnasieutbildning (lågutbildade) och de som har en treårig gymnasieutbildning eller högre (högutbildade). Figur 3 illustrerar hur lågutbildades sysselsättning påverkas av utbildningsgapet mellan könen. Effekterna visas separat för män och kvinnor, för landsbygd och övriga landet, samt beroende på om utbildningsgapet drivs av att kvinnor har hög utbildning eller av att män har låg utbildning.

Figur 3. Effekten av att utbildningsgapet ökar med en procentenhet på sannolikheten att vara sysselsatt, för lågutbildade män och kvinnor, på landsbygden och i övriga Sverige, 2017.

Samtliga effekter i Figur 3 är negativa, vilket innebär att ett ökat utbildningsgap minskar sannolikheten för lågutbildade att vara sysselsatta. Till skillnad från tidigare nämnda effekter på familjebildning är arbetsmarknadseffekterna ungefär lika stora oavsett om utbildningsgapet drivs av kvinnors eller mäns utbildningsnivå. Dock är effekten större för lågutbildade kvinnor jämfört med lågutbildade män, det vill säga när utbildningsgapet är större minskar kvinnors chanser att vara sysselsatt mer än mäns. För kvinnor verkar även effekten vara mindre på landsbygden än i övriga Sverige (vilket visas av skillnaden mellan grön och orange stapel).

I Figur 4 framkommer att motsvarande effekt för högutbildade är positiv, det vill säga när utbildningsgapet mellan könen är stort ökar sannolikheten att vara sysselsatt bland högutbildade. Man kan även konstatera att denna effekt är något mindre än effekten för lågutbildade ovan, med värden som ligger runt 0,1–0,2 jämfört med den negativa effekten för lågutbildade som ligger runt 0,3–0,5.

Figur 4. Effekten av att utbildningsgapet mellan könen ökar med en procentenhet på sannolikheten att vara sysselsatt, för högutbildade män och kvinnor, på landsbygden och i övriga Sverige, 2017.

Diskussion

Sammanfattningsvis konstaterar vi att utbildningsgapet mellan könen påverkar både familjebildning och arbetsmarknad. Eftersom utbildningsgapet är nästan dubbelt så stort på landsbygden jämfört med övriga Sverige påverkas landsbygden mer än andra delar av landet. Den mest betydande påverkan noterar vi avseende kvinnors familjebildning på landsbygden. För dessa kvinnor är sannolikheten att vara gift eller sambo 13 procent lägre jämfört med om det inte fanns något utbildningsgap mellan könen. För kvinnor i övriga Sverige är denna sannolikhet 8 procent lägre.

När det gäller sysselsättning skiljer sig effekterna åt för låg- och högutbildade. Större utbildningsgap mellan män och kvinnor påverkar lågutbildade negativt medan högutbildade påverkas positivt. En tolkning av detta är att när män och kvinnor investerar olika mycket och dessutom i olika typer av utbildning, bidrar detta till en mer heterogen och könsdifferentierad arbetsmarknad vilket erbjuder fler anställningsmöjligheter för högutbildade, särskilt kvinnor, men färre möjligheter för lågutbildade. Detta är något som politiker bör ha i beaktande vid utformande av politik för arbetsmarknad, utbildning och jämställdhet men också med syfte att hela landet ska leva.

Författare

Martin Nordin och Maria Stanfors

Källor

Nordin, M. and Stanfors, M. (2024). "The Reversal of the Gender Gap in Education: Exploring its Consequences for Partnering, Employment and Voting Behaviour." Lund Papers in Economic Demography No. 2024:1 and IZA Discussion Paper No. 17437.

Mer information

Martin Nordin
Telefon: 046- 222 07 90
E-post: martin.nordin@agrifood.lu.se

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 7080, 220 07 Lund
AgriFood Economics Centres publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se
